

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת האזינו תשפ"ג • שנה ב' - גליון צ"ד • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס
 שבת ע"ה

יערף כמטר לקחי וגו' (לב, ב)

דרכו של רבי יהודה לפרוט
 כל פרט ופרט בפני עצמו

בגמרא שבת (ע"ה), רבי יהודה מוסיף את השובט והמדקדק, אמרו לו, שובט הרי הוא בכלל מוסף, מדקדק הרי הוא בכלל אורג. דוגמתו ביבמות (ק"ז), רבי יהודה מוסיף אף אשת אב והכלה, אמרו לו, אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל, כלה הרי בכלל חמותה. ועיין עוד נדרים (פ"ט), זו דברי רבי יהודה, אבל חכמים אומרים שלש נערות כו', עיין שם בר"פ (פ"ט ד"ה תש"ט), דגם שם רבי יהודה פורט לחשוב כל הפרטיים, וחכמים חושבים רק הכלליים, שנכללים בהם הפרטים.

ונראה, דרבי יהודה לטעמיה אויל על פי סיפרי בפרשתנו (פיסקא א ד"ה וכרביים), על הכתוב 'יערוף כמטר לקחי' ז"ל: היה רבי יהודה אומר, לעולם היו כונס דברי תורה כללים ומוציאים פרטים, שנאמר 'יערוף כמטר לקחי', ואין 'יערוף' אלא לשון כנעני, משל, אין אדם אומר לחבירו פרוט לי סלע זה, אלא ערוף לי סלע זה, כך היו כונס דברי תורה כללים ופורט ומוציאים כטיפים הללו של טל שהם קטנים, עכ"ל.

ובבית רענן בילקוט שם (בפרשתנו רמז תקמ"ב אות ב) פירש, שבזכרוננו יתפוש הכללים, וכשיאמר - יאמר כל פרט ופרט בפני עצמו כטיפים הללו של טל שהם קטנים, עיין שם. ועל כן כך היתה דרכו של רבי יהודה בדבריו לפרוט כל פרט ופרט בפני עצמו וכדבריו בסיפרי הנ"ל.

בית האוצר
 מערכת כלל א"ה

הלך תגמלו זאת עם נבל ולא חכם וגו'. בגוי נבל
 אכעיסם (לב, ה, כא).

מהלך ערום הוא נבל'
 היפך החכמה והכבוד

מבואר בבית יוסף אורח חיים (סימן יס"ט) ש'ז"ל: יש לדקדק במלבושים שלנו שהם פתוחים מלפניהם מלמעלה למטה, שהרי יש להם ארבע כנפות - שנים סמוך לצואר ושנים למטה סמוך לארץ, למה אין מטיילין בהם ציצית כו'. ולי נראה, שהטעם שלא נהגו להטיל בהם ציצית, משום דלא מיקרי כסות אלא הבא להגן על האדם מפני החום והקור, זכר לדבר 'ואין כסות פקרתה' (איוב כ"ד, ז), והגלגלים אין לובשין אותה להגן אלא מפני הכבוד, שהרי אפילו יש לאדם כמה

(א) ראה עוד דברים נפלאים בענין זה, בגליון טז עמוד ג.
 (ב) כעין חלוקים שפתוחים מלפניהם מהצואר עד למטה וסגורים מאחוריהם.
 (ג) וכמו שכתוב (בראשית כ"ב) 'ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו', והיינו דערום הוא בוששה, ולכן סיפר הכתוב חידוש - דהיו ערומים ולא יתבוששו', לשון רבינו.
 (ד) ראה אצורת יוסף דרשה לשבת שובה פיסקא רלו-רלח, הובא בארובה בגליון מ.
 (ה) שכתב: "... דערום היו גנות ובוזין גדול, כדאמר (ביבמות ס"ט) אין לך

מלבושים, אינו יוצא לחוץ בלא גלימא כו', עכ"ל. הנה דכתב ז"ל דכל ענין המלבוש רק להגן כו', ומה שאין כן מה שעניינו לכבוד לא חשוב מלבוש.

מהות הלבוש הוא לכבוד
 נגד עירום שהוא בוששה

אולם גוף סברת הבית יוסף דבגד שהוא לכבוד לא חשוב מלבוש, צריך עיון באמת, דאדרבה נראה דכל עיקר ענין המלבוש של אדם הוא לכבוד, כהך (שבת ק"ג) דרבי יוחנן קרי ליה מכבדותי, והעירום הוא להיפוך - בוששה, ועל זה בא הלבוש להסיר בוששה העירום, והסרת הבוששה הוא הכבוד, שהוא היפכיכות הבוששה.

ובשבת (פ"ג), לבושא - לא בוששה. פירוש, דעל שם זה נקרא המלבוש 'לבוש', מפאת שהוא נוטריקון 'לא בוששה', והיינו שהוא בא להסיר הבוששה, ולכן זה שמו 'לבוש' שהוא נוטריקון 'לא בוששה'. וכיון דזה שמו, והשם מורה תמיד על עיקר מהות הדבר (עיין מורה נבוכים ח"א פרק נ"ב; באר הגולה באר החמישי עמוד ק ד"ה בפרק), הרי דעיקר מהות הלבוש מה שהוא בא להסיר הבוששה, והרי שכל עיקרו הוא לכבוד - שהוא הקפלת הבוששה.

ובכתבי אגדה שלי כתבתי, דחכמה הוא 'כבוד' כנודע (עיין זוה"ק קדושים רע"מ פ"א: ספר הפליאה דף ס"ט), בטעם 'כבוד' חכמים ינחלו' (משלי ג, לה), וכן כבוד גימטריא ל"ב, נגד ל"ב נתיבות חכמה (עיין זוה"ק פינחס רנ"ג; שער הפסוקים פרשת משפטים ד"ה הנה שם).

והנה 'נבל' הוא היפוך החכמה, כטעם 'עם נבל ולא חכם'. וזהו ביבמות (ס"ג), 'בגוי נבל אכעיסם', כו' אלו אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומים בשוק כו'. והיינו דגנות העירום בשוק - דהוא גנות ביותר - הוא לגמרי היפכיכות ענין הלבוש שהוא הכבוד, והיפכו הוא נבל, כענין היות תואר 'נבל' היפכיכות החכמה, דהוא גם כן כבוד. ולכן נדרש 'בגוי נבל אכעיסם', על המהלכים ערומים בשוק.

ובבבא קמא (פ"ג), אהא דתניא ביישו ערום חייב, פריך בגמרא ערום בר בוששה הוא, וברש"י: בתמיה, כיון דאינו מקפיד לילך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בוששה, עכ"ל. והוא כנ"ל דעירום הוא בוששה, ועירום לפני בני אדם הוא ביותר ענין הבוששה, כהך דיבמות אלו אנשי ברבריא כו' שמהלכין ערומים בשוק. ולכן מי שהוא ערום בפני בני אדם - זהו תכלית הבוששה ואינו בר בוששה עוד. ובברכות (ט"ו), המוצא כלאים בבגדו - פושטו ואפילו בשוק כו'. ונקטו זה לרבותא, כי העירום בשוק הוא היפוך הכבוד לגמרי, ואשמעינן דאפילו בכהאי גוונא כבוד הבריות נדחה מפני האיסור. ועיין תוספות בבא מציעא (ל ד"ה אלא).

כבוד ומלבוש חד הם
 והיפך מלבוש של בוששה

ועיין ספר באר הגולה למהר"ל מפראג ז"ל בבאר הרביעי (עמוד ס"ד"ה בפרק) על האגדה ד'מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין' (ברכות ו, א), עיין שם היטב מה שכתב גם כן, דמלבוש וכבוד חדא אינון, דהמלבוש הוא כבוד, והכבוד הוא גם כן מלבוש, היינו שהוא מלבוש של כבוד, והיפכו הבוששה - הוא מלבוש של בוששה, וכמו שכתוב (תהלים קט, כט) 'יעטו כמעיל בשתם', עיין שם היטב בבאר הגולה.

לקח טוב
 כלל ז'

לי נקם ושלם וגו' כי קרוב יום אידם וגו' (לב, לה).

מחלוקת אם הזכרת עונש עכו"ם עדיפה
 או הזכרת סיבתו

מצינו פלוגתא באגדה אם הסיבה עדיפה מן התכלית או להיפוך, והוא בש"ס עבודה זרה (ב) במשנה, לפני אידיהן של עובדי כוכבים וכו'. ובגמרא שם, רב ושמואל, חד תני 'אידיהן' וחד תני 'עדידיהן' כו', מאן דתני אידיהן דכתיב 'כי קרוב יום אידם', ומאן דתני עדידיהן דכתיב (ישעיהו מג, ט) 'תינו עדידיהן ויצדקו' (הכוכבים ומולות שעבדו אליהם הן עצמן וייעידו שעבדו להם, ויצדקו דין העובדים). ומאן דתני אידיהן מאי טעמא לא תני עדידיהן, אמר לך תברא עדיף. ומאן דתני עדידיהן מאי טעמא לא תני אידיהן, אמר לך מאן קא גרים להו תברא - עדות שהעידו בעצמן (עדות שהעידו הכוכבים ומולות עליהם שעבדו להם הוא שגרם שברם), הילכך עדות עדיפה, עכ"ל הגמרא. הרי שנחלקו רב ושמואל אי גוף התברא עדיפה, או העדות שהיא סיבת התברא וגרמתה עדיפה.

גליוני הש"ס
 כתובות קיא.

הריני גוים עמו וגו' וכפר אדמתו עמו (לב, מג).

קדושת מזבח מתפשטת בכל ארץ ישראל

בגמרא כתובות (ק"א), אמר רב ענו, כל הקבור בארץ ישראל, כאילו קבור תחת המזבח, כתיב הכא (שמות כ, כא) 'מזבח אדמה תעשה לי', וכתוב התם 'וכפר אדמתו עמו'. היינו דקדושת מזבח מתפשטת בכל ארץ ישראל. ועיין תוספתא מעשר שני (פ"ה ה"ד), 'ואת האדמה' (לעיל כו, טו) - בזכות המזבח, שנאמר 'מזבח אדמה', כו'.

ישראל וחמשה עשר כאן, כשהוא אומר (זכריה י"א, ט) 'ואקחה שלשים הכסף ואשליך אותו בית ד' וגו', הוי אומר שלשים בארץ ישראל כו', הרי דכל ארץ ישראל קרוי בית ד'. ובכתובות (ק"א), כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח, וכן הביא שיש מקומות שנחלקו תנאים ואמוראים בסברא זו. וכן מביא רבינו כאן בדומה לזה פלוגתא בגמרא אם הסיבה שהוא טפל עדיף מן התכלית שהוא העיקר.
 (ז) ראה עוד גליוני הש"ס תענית ז', ברש"י ד"ה דבעי, שכתב: "... כל ארץ ישראל - לו עניין בית המקדש בָּמָה - עיין חולין (ע"ב), ואיני יודע אם שלשים כאן וחמשה עשר בארץ ישראל, ואם שלשים בארץ

זמן שמחתנו

במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א

~ מתוך: אוצרות יוסף דרשות; גליוני הש"ס ~

חג הסוכות

סוכות זמן תשובה על החטאים הדקים שהקב"ה מדקדק בהם עם סביביו

הנה מבואר בספרי הדרוש^א דסכות הוא גם כן זמן תשובה. ולהבין באמת מה ענין התשובה שנית בסכות אחרי התשובה של עשרת ימי תשובה, ויובן גם כן ענין המדרש (תנחומא ישן פרשת אמור סימן ל), 'ולקחתם לכם ביום הראשון' - ראשון לחשבון עונות, וגם ענין ארבעה ימים שבין יום הכיפורים לסכות, ומדוע ניתן הפסק ארבעה ימים דייקא.

בכפרת עשי"ת מתקרב אל ד' - ואז צריך טהרה מחטאים 'כחוט השערה'

ונראה בכל זה, דהנה ענין החטא הוא לפי האדם, ויש חטאים דקים אשר באדם בינוני אינם נחשבים לחטא כלל, ורק בצדיקים הקרובים אל ד' נחשבים גם הם לחטא, וכמו שדרשו ז"ל (יבמות קכא): על הכתוב 'ונורא על כל סביביו' (תהלים פט, ח) 'וסביביו נשערה מאוד' (שם ג, ג) - הקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה.

ועל כן אחרי עבור עשרת ימי תשובה - שנתכפרו החטאים על ידי התשובה, דהחטא הוא מסך המבדיל בין האדם לבין השם יתברך - כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם^ב (ישעיה נט, ב), ועל כן על ידי שנתכפרו החטאים והוסר המסך המבדיל, ונעשה האדם קרוב להשם יתברך, אזי מתחדשים שנית אותם החטאים הדקים שיש לאדם, אשר מתחלה כל זמן שהיה רחוק מהשם יתברך לא היו נחשבים לחטא כלל, ורק עתה שהוסר המסך המבדיל ונעשה קרוב להשם יתברך וסביבו, והקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה, על כן חשיבי עתה גם אותם החטאים הדקים שעבר מקודם לחטאים, וצריך האדם לשוב בתשובה שנית על אותם החטאים הדקים.

וזהו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם^ג (ויקרא טז, ט), ואחרי שיתכפרו החטאים ויוסר המסך המבדיל ותהיו 'לפני ד' (שם) - אזי 'תטהרו' (שם) שנית, דצדיקים אתם לטהר ולשוב בתשובה שנית על הדברים אשר בעומד לפני ד' הם נחשבים לחטא - ומתחלה לא היו נחשבים לחטא כלל. וזה טעם המקרא, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר' וגו', ואחרי הטהרה - שתבואו ותהיו 'לפני ד', אזי 'תטהרו', רצה לומר צדיקים אתם לטהר עוד הפעם, ודו"ק.

בין יוה"כ לסוכות הוא עת היפוש החטאים הדקים כמו ד' ימי ביקור קרבן

והנה אלה החטאים הדקים שמתחדש חייב התשובה

עליהם שנית אחרי יום הכיפורים, הנה אותם החטאים - להיותם דקים - הנה אינם גלויים לאדם מיד, ורק צריך חיפוש אחריהם להיותם נודעים לו. על כן ניתן עבור זה ארבעה ימים בין יום הכיפורים לסכות.

"על ידי שנתכפרו החטאים והוסר המסך המבדיל, ונעשה האדם קרוב להשם יתברך, אזי מתחדשים שנית אותם החטאים הדקים שיש לאדם...

כזה ניתן גם כן ארבעה ימים אחרי יום הכיפורים, להיות האדם מבקר ומחפש בהם את מומיו הדקים... הנה בא אחר כך הסכות, והוא זמן תשובה שנית על אותם החטאים הדקים"

והוא כענין ביקור שמצינו בקרבן פסח ותמיד, דצריכין ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיתה כמבואר בפסחים (צו), והביקור שם גם כן אינו על דבר גלוי, דדבר גלוי נראה מיד ואין צריך ביקור ארבעה ימים, ורק לפי שיש מומים דקים - דאפילו דוקין שבעין נמי פסלי (עיי' בכורות לח), לכן צריך ביקור ארבעה ימים. ועל כל פנים אנו מוצאין בזה זמן ביקור ממום ארבעה ימים, ועל כן כזה ניתן גם כן ארבעה ימים אחרי יום הכיפורים, להיות האדם מבקר ומחפש בהם את מומיו הדקים עד שיתודעו לו. ואחרי שנתודעו לו באלו הארבעה ימים גם חטאיו הדקים, הנה בא אחר כך הסכות, והוא זמן תשובה שנית על אותם החטאים הדקים - אשר הם חטאים רק מפאת הדקדוק שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו וכנ"ל.

והנה תיבת "חשבון" הוראתה כתיבת "דקדוק", כדמצינו בש"ס בבא קמא (ק"ג), דמפרש 'וחשב עם קונוהו' (ויקרא כה, ג) - ידקדק עם קונוהו. ועל כן אומרם ז"ל 'ראשון לחשבון עונות', הוא גם כן כמו ראשון לדקדוק עונות, והיינו דיום ראשון דסכות הוא יום הראשון לדקדוק עונות שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו, ודו"ק.

התעוררות החמדה מתחילה ביום הראשון של סוכות והכנסתה לקדושה על ידי מצוות החג

הנה הארכנו כי בהיות יום הכיפורים נגד דיבור לא תחמוד^א (שמות כ, יד; דברים ה, יח) - לכן בו הוא ביטול החמדה.

והנה, כל הארבעה ימים שאחרי יום הכיפורים, עדיין מתקיימת ומוחזקת באדם מדריגת יום הכיפורים, דמפאת שעוסקין בארבעה ימים אלו בהכנת מצוות - סוכה ולולב ושמחת יום טוב, לכן אין אובדין את המדריגה שהשיגו ביום הכיפורים, כמו שאין אובדין בארבעה ימים אלו מדרגת כפרת וסילוק העונות שהשיגו ביום הכיפורים (עיי' של"ה מסכת סוכה אות ב), דרק מיום ראשון דסכות ואילך הוא דמתחיל חשבון עונות - כשטחיות דברי המדרש (תנחומא ישן פרשת אמור סימן ל), דמפאת שעוסקין בארבעה ימים אלו בהכנת מצוות סוכה כו', לכן אין גם חשבון עונות, ויום ראשון דסכות הוא ראשון לחשבון עונות, ועל כן כך גם כן אין אובדין מדריגת ביטול החמדה שהשיגו ביום הכיפורים, ומתחיל התעוררות החמדה רק ביום ראשון דסכות.

ועל כן מצינו בענין המצוות שנתנה התורה אז, דהם כולם ענייני מצוות להכניס החמדה לקדושה. והיינו דניתן מצוות ניסוך המים דמתחיל בראשון דסכות, אשר המים עניינם - החמדה, כמבואר במורה נבוכים (ח"ב פרק י, וז"ל: וכן זכרו הפילוסופים, שלירח כח מוסיף ומיוחד ביסוד המים. והראיה על זה, תוספת המים והנהרות בתוספת הירח, והסרונום בחסרונו, והיות הקוץ בַּיָּמִים עם הקָדִים הירח, והחסרון בשונו לאחור כו', עכ"ל. ומבואר בזה, כי המים מתייחסים ונמשכים אחר הלבנה.

והנה בראב"ע על התורה פרשת יתרו, על הכתוב (שם כ, יד) 'לא תחמוד', כתב וז"ל: והנה הדיבור העשירי, שהוא 'לא תחמוד', כנגד גלגל הלבנה שהוא שפל מכל הגלגלים, והיא תורה על החמדה, עכ"ל. ומבואר דיש בלבנה ענין החמדה, ואם כן גם המים הנמשכים ומתייחסים ללבנה, יש גם כן ענין החמדה. ועל כן ענין ניסוך המים לגבוה, היינו שמנסכין ומקרבין החמדה לגבוה, והרי זה ענין הכנסת החמדה לקדושה, ודו"ק.

וכן הוא גם כן ענין לקיחת הארבעה מינים שנתנה תורה בראשון דסכות לרצות על המים (עיי' תענית ב), והכוונה גם כן להכניס החמדה לקדושה, שתהיה החמדה לרצונו יתברך, וזהו - לרצות על המים, ודו"ק.

ועל כן האתרוג ניקח בפני עצמו בכל הארבעה מינים, ולא נכלל האתרוג בתורה באות וי"ו הצירוף עם שאר המינים (עיי' סוכה לד), וזה עבור היות האתרוג - יש בו בפרטיות ענין החמדה, כמבואר ברמב"ן על התורה פרשת אמור (כג, מ ד"ה פ"ה), וז"ל: והנכון בעיני כי האילן הנקרא בלשון ארמית 'אתרוג', נקרא שמו בלשון הקודש 'הדר', כי פירוש 'אתרוג' - חמדה, כדמתרגמינן 'נחמד למראה' (בראשית ט, ט) - דמרגל למיחזי, 'לא תחמוד' (דברים ה, יח) - לא תרוג כו', עכ"ל. הרי כי האתרוג יש בו בפרטיות ענין החמדה, כי כך שמו - מלשון חמדה, ועל כן הוא נקח בפרטיות, והוזכר בתורה בפרטיות, יען יש בו בפרטיות ענין החמדה וכוונת הכנסתה לקדושה, אשר זהו מכוון כלליות הארבעה מינים, ודו"ק.

והנה ניתן אז גם כן מצות הישיבה בצל סוכה, אשר הישיבה בצל הוא גם כן ענין חמדה, וכדמצינו בו לשון

דהם נגד שתי דברות הראשונות - אנכי ולא יהיה' (שמות כ, ב-ג), דבדיבור אחד נאמר (מכילתא פרשת בשלח מסכת דשירה פרשה ח ד"ה דבר אחי), ועל כן גם שני הימים הם יומא אריכתא, ודו"ק, עד כאן תוכן דבריו, עיי' שם... והנה על פי דרך זה, הנה יום הכיפורים הוא נגד 'לא תחמוד' (שמות כ, יד; דברים ה, יח) ו'לא תתאוה' (דברים שם...).

קורת רוח בעשרת הימים מראש השנה ועד יום הכיפורים, כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו כו', וכנגד עשרת הדברות שקיבלו ישראל בסיני כו', עכ"ל. ומבואר דעשרת ימי תשובה הם נגד עשרת הדברות... וראיתי ביערות דבש (ח"ב דרוש א ד"ה ולכן) דכתב כן מסבירא דנפשיה, וכתב שם דהיינו טעמא דשני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא (עיי' ביצה ד, ד) והיינו משום

'חמדה' במקרא (שיר השירים ב, ג) - 'בצללו חמדתי וישבתי', הרי דישיבה בצל הוא חמדה, ועל כן ניתן מצוות הישיבה בצל סוכה דמצוה - אשר שם שמים חל עליה (עין סוכה ט). - גם כן לעניין הכנסת החמדה לקדושה, ונמצאו כל מצוות המתחילות בראשון דסוכות - ניסוך המים ולקחת הארבעה מינים וישבה בסוכה, כולם עניינם להכניס החמדה המתעוררת אז לקדושה, ודו"ק היטיב.

מצות סוכה

האם עיקר מצות סוכה היא גם בשינה

בגמרא סוכה (י, א), אמרי במערבא, אם אין התחנותה יכולה לקבל כרים וכסתות התחנותה פסולה. מכאן ראייה למה שכתבו הראשונים (תוספות ר"ד שם ד"ה מכלל; מרדכי שם רמז תשמ), דבעינן סוכה ראויה לישן בה, ואי לאו הכי פסולה, ודו"ק.¹

אולם מה שכתבו עוד קצת הראשונים (עין ר"ן שם ט: מדפי הר"ף ד"ה הישן; מגדל עוז הלכות סוכה פ"ו ה"ב), דעיקר מצוותה בשינה, לכאורה כיון דדרשינן (שם כו.) 'תשב' (ויקרא כג, מב) - כעין תדורו, אם כן ראוי שיהיה תלוי בפלוגתא דרב ושמואל עירובין (עב). מהו חשיב מקום דירה, אי מקום פיתא או לינה, ודו"ק. ועיין מה שכתבתי בגליון עירובין (שם).²

ויש לומר עוד, דכיון דכתיב 'תשב', לכן עיקר המצוה באכילה ושתייה, עיין תוספתא סוטה (פ"ג ה"ג), אין ישיבה אלא אכילה ושתייה כו', עיין שם. ועיין עוד מועד קטן (טו), דאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דליה, דכתיב (שופטים ה, כג) 'ושביה', ומשמע דהן אכילה ושתייה והן ההויה ברשות אחד מיקור 'ישיבה'. ואם כן ההויה שהאדם הווה בסוכה, וכן האכילה ושתייה שם, הן הם מצוות ישיבתם.³

ועיין עוד רש"י עירובין (מד. ד"ה כדי יאכל וישתה וישן), דכתב: עיקר מצוותה של סוכה בשלשה דברים הללו, עכ"ל. ועיין קידושין (כ, ב), 'כי טוב לו עמך' (דברים טו, טז) - עמך במאכל, עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן, מכאן אמרו כו'. ומשמע דשלשה דברים אלו - אכילה ושתייה ושינה - הם עיקר ענייני הגוף, מדחשיב רק שלשה אלו, ועל כן גם כן עיקר עניין הדירה.

האם במדבר נהגו דיני גוד ולבוד

בגמרא סוכה (יא, א), דתנאי, 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (ויקרא כג, מג) - ענין כבוד הו', דברי רבי אליעזר. עיין ספר בית אלקים⁴ להמב"ט שער היסודות (פרק לו ד"ה ואפשר), דאפשר שלא ישבו בסוכה במדבר, שהרי היו מסוככים בענין כבוד (עין ויק"ר לד, ח), ואיך יעשו סוכה תחת סוכה.⁵

ועיין עוד ברוקח (סימן ריט עמוד רב ד"ה בסכות),

(ז) ראה שם פיסקא פט: "...יום הכיפורים הרי הוא נגד דיבור לא תחמוד, ועל כן כח ומדריגת היום הוא ניגוד גוף החמדה, שלא יהיה גם חמדת הלב כלל נגד רצונו יתברך". וביאר בפסיקא צב: "וטעם הדבר דאין כח בו להסית ביום הכיפורים, הוא מפאת העניין הניל, דרק בכל השנה דיש על כל פנים חמדת הלב חלילה גם נגד הראוי, על כן היצר הרע מסית בכח החמדה - לעשות חלילה כפי החמדה. ומה שאין כן ביום הכיפורים דמדריגת היום ומהותו הוא דיבור 'לא תחמוד', והוא ניגוד וביטול גוף החמדה, ואין אז חמדת הלב כלל לרוע, ועל כן גם כן אין בכח היצר הרע להסית אז לאיסור, כיון שאין אז חמדת הלב כלל לזה, וכמובן".

(ח) וכן הוכיח בשו"ת אבני נזר אורח חיים סימן תעט אות א, מלשון רש"י סוכה י. ד"ה כי אתא, שכתב: 'האי אין ראויה

דמשמע שם דלמאן דאמור (סוכה שם) סכות ממש עשו להם, הותחלה מצות סוכה רק אחר שבע שכיבשו, עיין שם היטב.

"כל הארבעה ימים שאחרי יום הכיפורים, עדיין מתקיימת ומוחזקת באדם מדריגת יום הכיפורים, דמפאת שעוסקין בארבעה ימים אלו בהכנת מצוות - סוכה ולולב ושמחת יום טוב, לכן אין אובדין את המדריגה שהשיגו ביום הכיפורים"

ויש לעיין אם היו נוהגים במדבר דיני גוד ולבוד, דכיון דנאמרו יחד בהלכה עם דופן עקומה (עין סוכה ו, ו) ודופן עקומה ענייניו רק בסוכה (עין שם יז), אם כן יש לומר דרק בזמן דדופן עקומה נוהגת - נוהגים גם כן דיני גוד ולבוד. עיין כזה במועד קטן (ד, ד), בהלכה דעשר נטיעות ערבה וניסוך המים, דהואיל ונאמרו עשר נטיעות וערבה יחד עם ניסוך המים, אין נוהגים רק בזמן ניסוך המים, היינו בזמן שבית המקדש קיים, עיין שם היטב, ומה שכתבתי על הגליון במועד קטן (שם).⁶

ואולם לומר דגם שיעורין חציצין לא נהגו במדבר הואיל ונאמרו עם מחיצין, ויש במחיצין דופן עקומה דאין נוהגת אז, הוא רחוק בעיני. ויש לחלק עוד בין הך דכאן להך דמועד קטן בכמה גוונים, ובאתי רק להעיר.

ועיין קידושין (מ, ב), גדול לימוד שקדם לחלה ארבעים שנה⁷, לתרומות ומעשרות נ"ד כו'. ואם כן לרוקח הנ"ל הוה ליה למימר נמי לסוכה מ"ז, וגם למב"ט הנ"ל על כל פנים הוה ליה למימר שקדם לחלה ולסוכה ארבעים שנה.

"ועל כן מצינו בעניין המצוות שנתנה התורה אז, דהם כולם ענייני מצוות להכניס החמדה לקדושה... ועל כן ניתן מצות הישיבה בצל סוכה דמצוה - אשר שם שמים חל עליה - גם כן לעניין הכנסת החמדה לקדושה"

שמיני עצרת

חיוב להקביל פני רבו בשמיני עצרת

בגמרא ראש השנה (ד, ד), שמיני רגל בפני עצמו לעניין פז"ר קש"ב. עיין מה שכתבו תוספות (שם ד"ה פז"ר) בביאור אות הר"ש בשם רבינו הננאל [וז"ל: לענין

לדירה... כשאין בריאה חזרה לקבל כסתות וכרים של עליונה ולישן תחתונה כשרה...], הרי שכשאינה ראויה לישן פסולה.

(ו) שם כתב: "לענין נר חנוכה אנה החיוב, אם במקום לינה או במקום פיתא... ולענין נדר מהו נקרא דירה...".

(ז) המשך לשונו: "ומהך דמועד קטן ראייה גם כן לדעות הסוברים (עין ראב"ד הלכות סוכה פ"ו ה"ב: ראש סוכה פ"ד סימן ג) דאין צריך לעמוד בשעת קידוש - כי היכי דתיהו ברכת 'לישב' עובר לעשייתן (עין פסחים ז: רמב"ם הלכות סוכה שם; בית יוסף א"ח סימן תרמג סעיף ב"ה והרמב"ם), דאין מועילין בזה דבר, דגם בעמידה יש קיום המצוה כמבואר בראשונים (ראש שם; חידושי הרמב"ם פסחים ז: ד"ה ומה). ומנהך דמועד קטן ראייה לזה, דהאמר 'וקאי בארבע אמות דליה, היינו שעומד, וקרי ליה 'ושביה'. ועיין מה שכתבתי שם במועד קטן בגליון (ד"ה דאכיל) דנראה דגירסת רב האי ז"ל (עין

אבילות, משום דאמרינן במועד קטן בפרק בתרא (יט, ה) הקובר מתו שבעה ימים קודם לרגל בטלה ממנו גזירת שלשים, וזימנין דליכא שבעה קודם הרגל, ואפילו הכי בטלה ממנו גזירת שלשים משום שמיני עצרת], וכן הוא בר"ף סוכה סוף פרק לולב וערבה (כג. מדפי הר"ף).

ולעני"ד יש לומר, דאות הר"ש הוא נוטריקון "רב". והכוונה לעניין חיוב קבלת פני הרב ברגל כבראש השנה (טז:), דהוי שמיני עצרת רגל בפני עצמו לעניין זה, דאפילו הקביל פניו בסכות חייב להקביל שנית בשמיני עצרת. ועיין עוד מה שכתבתי בגליון יומא (ג, א).⁸

פרשת וזאת הברכה

על די תורה זוכים להתעלות בטוב ולא רק לביעור הרע

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (לג, ד). איתא בסוטה (לה), כופני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר (תהלים קיט, נד) 'זמירות היו לי חקך בבית מגורי'.⁹

עיין שו"ת מהר"י ווייל (סימן קצא עמוד קלא) דכתב, וז"ל: ואל ילולו בהפסוקים, דמשום הכי קרוים 'מזמורים', מלשון 'לא תזמור' (ויקרא כה, ד), כלומר זמירות המקטרגים, וכתבי 'זמירות היו לי חקך בבית מגורי', ומשום הכי תיקנו לומר בכל ימות השנה זמירות קודם התפלה, עכ"ל.¹⁰

וצריך עיון קצת, דאם כן אמאי נענש דוד בקראו לדברי תורה 'זמירות' - שהכוונה שהם מכריתים המקטרגים, וכדברי המהר"י ווייל. ואולי גם על זה נענש, דמשמע דדברי תורה יש בהם רק כח ביעור הרע - לא השתלמות והתעלות בטוב עצמו.

ועיין תוספות מגילה (ג. ד"ה אמש) דכתבו: דהכי קאמר שם, 'הלנו אתה' (יהושע ה, יג) - בשביל תלמוד תורה באת, דכתיב 'תורה צוה לנו', 'אם לצרינו' (שם) - היינו בשביל הקרבנות המוגנים עלינו מצרינו, עכ"ל. משמע גם כן הכוונה כן, דתלמוד תורה הוא מעלה 'לנו' בעצם - הוספת שלימות, מה שאין כן קרבנות רק מוגנים מן הצרים, ועל כן נענש דוד בקראו לדברי תורה 'זמירות', דזה חלילה פחיתות אל דברי תורה.

השכינה שורה בישראל כשהם מאוחדים

ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (לג, ה).

'ויהי בישרון מלך', שמדת מלכותו יתברך - היינו השכינה (עין זוה"ק כי תצא רע"מ רפא,; שערי אורה שער א, וואראש תרמג דף ת). - שוכנת בישראל, אימותי - 'בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל', היינו אם הם מתאחדים זה עם זה (עין ספרי פרשת וזאת הברכה פסיקא ה ד"ה יחד).

אצור הגאונים מועד קטן סימן ז) 'ותיב' תחת 'וקאי', ולפי זה בטלה הראייה הנ"ל.¹¹

(ח) המשך לשונו: "ועיין שם (ד"ה והוא) גם כן טעם, מדוע לא הוקבע זכר למן ובאר - כמו לענין כבוד".

(ט) עוד מקומות שמדמים דברים מפאת שנשנו יחד.

(י) 'כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחודש השלישי, ובחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ...'. רש"י שם ד"ה גדול.

(יא) ארבעים שנה שהיו במדבר, ועוד שבע שכבשו, ורק לאחר מכן נהג מצות סוכה.

(יב) רבינו ביאר שם בארוכה עוד אופן, שהכוונה דשמיני רגל בפני עצמו לענין 'בל תאחר'.¹²

הבטיח רבינו: "כל מי שיוסייע בהדפסת החיבורים שלי - אהיה לו למליץ וישר בעולם העליון"

(הגה"צ רבי יצחק מעגדל מארגנשטערן זצ"ל חתן רבינו - ששמע מפי רבינו והכריז על כך במעמד ההלוויה הרבתי באשכבתיה דרבי)

הסוכה - מקלט ומעון אלקי

הסוכה שהצילה את היהודי בגיטו קאליש | הסוכה מגינה מכל רעה ופורענות ומכל המקטריגים | הסוכה היא מעון אלקי עבד השכל והנשמה ובהכרח גם הגוף המחובר אל השכל נקלט בה

בעולם הזה. ומה שאין כן ברוצח בשוגג - דמסתלק חיות הגוף, ואך מצד השכל לבד שלא היה לו חלק בחטא - הוא שנשאר החיות, אם כן מצד השכל לבד הרי אין לו מקום כלל בעולם הזה.

"ועל כן אמרה תורה שיגלה לערי מקלט ויקבע דירתו בערי מקלט, דהם ערי הלויים (ראה במדבר שם, ו) והם חלק השם יתברך בארץ, והוא יתברך נותנם ללויים לדירה, ככל מתנות כהונה ולויה דהם חלק גבוה, וכהנים ולויים משלחן גבוה קזכו, כמבואר בספרא (פרשת ויקרא דיבורא דחובה פרק כ ברייתא א; שם פרשת צו פרק יז ברייתא ה) וספרי (פרשת קרח פיסקא ד ד"ה אני) בכמה דוכתי, כי שבט לוי לא נטלו חלק בארץ, רק נתייחדו לעבודת השם יתברך (ראה דברים י, ח-ט), וחלף עבודתם - הגבוה יתברך מזכה אותם בחלקו, וכמו שכתוב (במדבר יח, כ-כא) 'אני חלקך ונחלתך'.

"ועל כן יש בערי הלויים - להיותם חלק השם יתברך, על כן יש במ עניין אלקי, והוי הדירה שם כאילו דר במעון אלקי" וכאילו היה בעולם העליון, ועל כן שם שפיר יש גם לשכל מקום, ועל כן גם הגוף ניצל שם ויש לו חיות, מפאת היותו מחובר לשכל שלא נשתתף בחטא וראוי לו החיות, ועל כן גם הגוף ניצל עמו, ודו"ק².

"ועל פי דרכנו, הנה יש להבין גם כן דברי הילקוט פרשת אמור (רמז תרגו ד"ה אמר), דמבואר שם דעניין הסוכה בסוכות הוא עניין גלות - שגולים מבתיהם לסוכה. ויש להבין עניין הגלות הזה בדקדוק לפי דרכנו. וזה על פי המבואר בספרי הדרוש, דעשרת ימי תשובה דהם ימי דין - וכמו שאומרים בהם 'המלך המשפט' (עייני ברכות יב:), ועל כן עניין התשובה במ היא תשובה מיראה מאימת הדין, ומה שאין כן בסוכות הוא זמן תשובה מאהבה, וכנודע בכל ספרי הדרוש (עייני קדושת לוי פרשת האזינו ד"ה מי: דרשות חתם סופר פרשת כי תבא תקעו ד"ה והנה מהרש"א: ש"ת בית אפרים או"ח הקדמה ד"ה ועוד)...

"והנה בעשרת ימי תשובה - דהוא זמן תשובה מיראה ונעשים העוונות שגגות, הרי יש עדיין החטא בגוף, אלא שאין השכל משתתף בו עוד, הואיל ונחשב שוגג... ועל כן ניתן גם כאן עניין הגלות לסוכה, דהוא גם כן מעון אלקי, וכש"ס סוכה (ט), 'חג הסוכות שבעת ימים לד' (ויקרא כג, לד), כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, ועל כן יש גם אל השכל מקום...

"ואחרי עבוד שבעת ימי הסוכות דהם זמן תשובה מאהבה, ונשלם עניין התשובה מאהבה, ונעשו העוונות זכיות, ונמצא שאין כאן עוד חטא כלל - לא מצד השכל ולא מצד הגוף, ואדרבה, נעשה החטא - זכות, ועל כן תו אין צריך גלות עוד, ודו"ק³.

(ג) דומה לכך כתב הרה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכטשאב זצ"ל, במכתבו אל בנו הרה"ק בעל 'שם משמאל' זצ"ל, ראה 'אבני הרועים' אות רכ.

אך גם עתה לא אמרו נואש. מכאן ואילך קיימו את מצות הסוכה בסוכת דודו שהתגורר במרחק מהלך רחובות מספר, היתה זו סוכה נסתרת שהוקמה בצורה מתוחכמת, וניתן היה להיכנס אליה רק דרך חלון שבדירה. מתוך סכנת נפשות הלכו לשם לפנות ערב, סעדו במהירות ונחפזו לשוב הביתה לפני השעה שבע, בה ירד עוצר על הרחוב.

על סגולת הסוכה שהיא מגינה ומצילה מן הפורענות, כבר גילו לנו חכמינו ז"ל בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא דסוכות) ובזוה"ק (ח"ב קפז). ובפנימיותם של דברים כתב בספה"ק 'מאור ושמש' (רמז יום ב' דסוכות) בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע: "שלכך נקרא בינה אימא עילאה, מפני שהתינוק המתפחד מאיזה דבר, הוא נחבא תחת כנף בגד אמו, וכמו כן הכנסת ישראל מסתרת מפני המקטריגים על ידי עולם התשובה שהוא אימא עילאה". והסוכה "היא אימא עילאה הסוככת על בניה כידוע, ולא יוכלו המקטריגין לשלוט בהם, רק יתמשכו חסדים עליהם" (שם רמז יום א' דסוכות ד"ה כל האזרח ועוד).

"כמאמר הכתוב (ישעיה ד, ו) 'וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר', כי 'מטר על רשעים' וגו' (תהלים יא, ו), שגם לעתיד ינצלו על ידי הסוכה שהיא צילא דמהימנותא, והסוכה תגין עליהם מחמת האמונה שהאמינו בה' בעולם הזה ועשו כל המצוות מחמת אמונתם בו יתברך... ולכן לא יזיקו להם חום השמש ולהט יום הבא, וינצלו מכל מיני פורעניות" (שם ד"ה ולכן נקראת).

רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע מוסיף ומחדש בה דבר (אוצרות יוסף בדרשה לשבת שובה, פיסקא יב; כב-כו), כי בצאת האדם מביתו חוצה אל הסוכה הקדושה, הרי הוא כאילו דר במעון אלקי² בעולם העליון, והגוף רק נטפל אל השכל והנשמה, בדומה לעיר מקלט שנשמתו של האדם שלא חטאה - נקלטת בתוכה, ועל כן גם הגוף ניצל בו.

וזו לשונו הזהב של רבינו בביאורו הנפלא על ענין הגלות בחג הסוכות:

"דבאמת מי שרצח וסילק חיות אדם, מסתלק גם חיותו - מדה כנגד מדה, ואך כיון שהרג בשוגג ולא היה השכל משתתף בחטא, אם כן הרי השכל יש לו חיות עדיין שפיר, כיון שלא היה לו חלק בחטא. ואך השכל מצד עצמו הרי אין מקומו כלל באמת בעולם הזה... ואך מפאת הגוף דמקומו בעולם הזה, והשכל נשוא בו - דכך עניין האדם להיותו מחובר מן העליונים ומן התחתונים, על כן יש גם לשכל מקום

ספרי העדות והזכרונות של שרידי עם חרב, ניצולי השואה האיזומה, מלאים בסיפורי מופת וגבורה של מסירות נפש לקיום מצוות התורה בכל מצב. פרק נכבד מתוכם מוקדש על העצות והתחבולות שנקטו יהודים, מתוך סכנת נפשות, כדי לקיים את מצוות חגי ומועדי השנה, ובתוכם חג הסוכות, אשר ישראל קדושים עשו את כל אשר לא ידם למען יזכו לשבת בצילא דמהימנותא ולקיים מצוות הישיבה בסוכה.

בעדותו של הרה"ח ר' שמחה בונם זואקשטוק ז"ל⁴, מקאליש - בני ברק, מחשובי חסידי גור, נמצא סיפור נפלא של נס גלוי שהתרחש בסוכה שהוקמה בחצר ביתם בגיטו קאליש, בחג הסוכות של שנת ת"ש, כאשר ראו עין בעין כי הסוכה הקדושה היתה למחסה ולמסתור בעת צרה.

בקצה החצר, הצליחו הוא ושאר דיירי הבית, להקים סוכה קטנה ונסתרת, כדי שיוכלו לקיים שם מצוות סוכה. בין הדיירים היה גם יהודי שלא שמר תורה ומצוות רח"ל, והוא התנגד בתוקף להקמת הסוכה, כשם שהתנגד לקיום מנין לתפילה וכדומה, בטענה שקיומה של הסוכה בחצר מסכנת את כל דיירי הבית. אך בכל זאת הצליחו להתגבר על מכשול זה, להקים את הסוכה ולקיים מצוות 'לישב בסוכה' ביום הראשון וביום השני של חג.

ביום השני של חול המועד, עמד ר' שמחה בונם ליד החלון והשקיף אל הרחוב. באותה שעה עבר ברחוב הגיטו הרה"ח ר' יואל לוי ז"ל, חסיד גור מופלג, ולפתע נשמעה לעברו צעקה: "יודעי! שטיין בלייבען!!!" (=יהודי! עצור!). היו אלו שני אנשי גיסטאפו ימ"ש, שדלקו אחריו ורצו לעצרו. ר' יואל נבעת ונבהל עד מאוד, ובמנוסת-מות נס אל חצר הבית שבו התגורר ר' שמחה בונם, שם התחבא מאחורי הדלת, ליד הסוכה.

הרשעים הבחינו בכיוון בריחתו ונכנסו אחריו אל החצר, אך לא מצאוהו. המשיכו הרשעים אל תוך הבנין, שם ניצלו את ההזדמנות כדי לגלות גברים מדיירי הבית שמשתתרים ולחטוף אותם לעבודה. לאחר שבדקו היטב את כל הבנין, נכנסו אל החצר, חיפשו בכל פינה ואף עברו ליד הסוכה, אך לא גילו את ר' יואל שעמד שם נרעד ונפחד.

"נס-סוכה היה לו" - היה ר' שמחה בונם מסיים את סיפורו - "שלא הבחינו בו, שאלמלא כן, היו יורים בו למוות ללא שהיות. הסוכה הגינה בצל כנפיה אל ר' יואל והצילה את חייו!"

למרבה הצער, כחלוף שעה התנפלו רשעים אחרים והחריבו את הסוכה בשצף קצף, תוך קללות נמרצות. בקול צהלה שמתו את ארצה את הסכך, קרעו את סדיני הנגיף לגזרים ורמסו את קרשי הסוכה היהודית שהיתה להם לצנינים.

(א) 'שלהבת שלא קפאה' עמ' 70-69 ומשם בספר 'ידעו דורותיכם' חלק ג', עמוד 40; 'אנציקלופדיה שמע ישראל' חלק ב' עמ' 247-248.

טעם שיעור מותר דינר

כיון שבשתי כתובות יצא מכלל מותר פרוטה לכל אחת

בגמרא כתובות (צא), מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו, ואחר כך מת הוא, ויתומים מבקשין כתובת אמן, ואין שם אלא שתי כתובות, חולקין בשוה. היה שם מותר דינר - אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלים כתובת אמן.

בחינושי כתבתי טעם שיעור דינר, על פי גמרא כתובות (נב), הצרכת מותר דינר משום דהיכא דמיעקרא נחלה דאורייתא - לא תקינו רבנן, ולפי זה היינו טעמא דבעינן מותר דינר, דכיון דעל כל פנים צריך מותר שתי פרוטות, דפחות מפרוטה לאו ממון הוא (עיין בבא מציעא צו), וצריך שתי פרוטות - שיטלו יורשי זו פרוטה ויורשי זו פרוטה, והיה שם 'נחלה' דאורייתא לכל אחד מלבד הכתובות, ועל כן כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר, כי הך דקידושיין (יב), דאמרין כן בטעמא דבית שמאי דקידושי אשה בדינר, עיין שם.

בגמרא משמע מטעם שדינר הוא שיעור ממון חשוב

ואולם מצינו עוד שיעור דינר בבבא בתרא (קמו), ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר, עיין שם בגמרא דדוקא דינר. ובערכין (נג), מוסיף עוד דינר ופודה כו', ומשמע דדינר הוא שיעור ממון חשוב.

הקורא לאשה פרוצה - יכול לתרץ שכוונתו שאינה צנועה

בגמרא כתובות (צו), אמר רבי יוחנן וכו', אלמנה ששהתה שתיים ושלש שנים ולא תבעה מזונות, איבדה מזונות. השתא שתיים איבדה - שלש מיבעיא, לא קשיא וכו' כאן בפרוצה כאן בצנועה.

עיין שו"ת מהר"י ברונא (סימן עו), דן מכאן בקורא לאשה פרוצה, דמצי לתרץ דיבוריה שלא היה כונתו פרוצה לזנות, רק שאינה צנועה ביותר שתהיה לה בושה לבא לבית דין, וכך דכאן, עיין שם.

האם יש להיזהר על ממון חבירו - כשל עצמו או יותר מכך

במשנה אבות (פ"ב מ"ב), רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך. עיין תוספות בבא קמא (כג. ד"ה וליחייב הב'), דכתבו: ונראה לדקדק מכאן (שם), דיותר יש לאדם ליזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יזיק כו' עכ"ל.

וצריך עיון קצת מכאן (אבות), דמשמע דסגי היותו חביב כשלו. ועיין עוד כתובות (ק), זיל, לא עדיף מדידך. ועיין **רמב"ן** על התורה על הכתוב (ויקרא יט, יח) 'ואהבת לרעך כמוך'. ועיין תוספות סנהדרין (מה. ד"ה ברוך)². ועיין עוד סנהדרין (פד:) וברש"י שם (ד"ה ואהבת)³.

ועיין בבא מציעא (כט; ל-ל), דמצא שק או קופה, וכל דבר שאין דרכו ליטול אילו היה של עצמו, מכל מקום מצרכין קרא שלא יהיה מחויב בשל חבירו. ומשמע דלולי קרא היה

(א שכתב: "... מצות התורה שיהא חבירו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, ויתכן בעבור שלא אמר 'ואהבת את רעך כמוך', והשוה אותם במלת 'לרעך'... שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיהא אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה ויוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל יחפץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, ולא שישוה אליו, אבל יהיה חפץ בלבו

הסברא דמחויב ליטול עבור חבירו, אף שעבור עצמו היה מפסיד ולא היה נוטל. ועיין שו"ת **מעיל צדקה** (סימן כו ד"ה ונחזור), שאם אין סכנה פרטיית לקטנים יותר מלגדולים שרי להוליך בניו הקטנים עמו, ואין לומר מכל מקום סכנה מיהא איכא והוה ליה חוב להן, ואילו הם בני שכל לא היו מרוצים לנסוע שמה, ואין חבין להם שלא בפניהם (עיין כתובות יא). יש לומר דרשאין לעשות כן, שאדם רשאי לעשות בשל חבירו כמו בשלו וכו', עיין שם היטב...

ועיין שו"ת **שבוע יעקב** (סימן קנט), מה שכתב שם: ואין לומר דשאני במזיק לאחרני כו', אי משום הא לא תברא, דודאי מה דעלך סני לחברך לא תעביד (שבת לא), וכיון דמשום היזק מותר לקוצצו, מכל שכן משום היזק דאחרני כו'. והיה לו להביא תוספות בבא קמא הנ"ל - דיותר יש לו ליזהר שלא יזיק אחרים משלא יזיק. ועיין עוד תוספות נדה (ז. ד"ה שורפן), דמדת חסידות לעשות דבר המזיק לעצמו בשביל שלא יזקו אחרים, ואפי"ן נזק האחרים הוא רק אפשריות, עיין שם היטב. ועיין עוד ירושלמי בבא מציעא (פ"ג ה"ז) נתנן במקום שנוהג ליתן שלו, אם היה ראוי לשמירה - פטור, ואי לא - חייב, עיין שם היטב.

האם אלמנה לכהן גדול נחשבת אשה גמורה מטעם קידושי ודאי או משום ספק

בגמרא כתובות (קא), אלמנה (לכהן גדול. רש"י) אשה גמורה, בין הכיר בה ובין לא הכיר בה יש לה כתובה.

עיין ר"ן (נט: מדפי הרי"ף ד"ה ונשים), דכתב הטעם: דלא היה הדבר מוטל עליהן לגלות דסברי דאפשר שיערב עליו המקח אף באיסור. ועיין שו"ת נודע ביהודה מהדורא תנינא (אבן העזר סי' נ ד"ה ובמה), עיין שם היטב דדעתו נוטה דהקידושיין הם קידושי ודאי מן התורה, ולא חיישינן להו לקידושי טעות - דאילו ידע שהיא אלמנה ואסורה לו לא היה מקדשה. אלא דלא רצה שם להחליט סברתו זאת (עיין שם ד"ה ואמנם בזה), עיין שם היטב.

והנה מצאתי בשו"ת **מהר"ם פאדווה** (סימן יד), בנידון כהן שאירס אשה ואחר כך נודע עליה רינון של חללות, שכתב שם בסוף התשובה (ד"ה עוד נכון), וז"ל: או דמיא לכל הפחות לאילונית דאין לה מזונות, כדתנן בפרק אלמנה ניוזנית (כתובות ק), דאף כאן לפי השאלה נראה שטעות היה דלא ידע רינון זה קודם שקדשה. מכל מקום לא אטפל באלה לבטל הקידושיין בגלל אלה - לומר קידושי טעות היו חלילה, לכל הפחות צריכה גט מדבריהם דקדשה סתם כדאיתא בפרק המדיר (שם עג), ולא אאריך באלה. אמנם להוציא ממנו ממון דמזונות, יגדל כחו ויוכל לטעון הייתי מוטעה, והמוציא מחבירו עליו הראיה (בבא קמא מז: כו), עכ"ל. הנה מבוארת דעתו ז"ל בכגון זה, למיחשביניהו רק קידושי ספק או קידושיין דדבריהם, ותליא בפלוגתא דכתובות (עג:) בקדישה סתם ונמצאו בה נדרים ומומין אי צריכה גט מספק או מדבריהם, עיין שם.

לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה הכותב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיעורין באהבה...".
(ב שכתבו: "ברור לו מיתה יפה - יש מפרשים משום דלרעך כמוך" לא שייך מחיים דחייך קודמין".
(ג לשונן: "לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו".

עילון הישיבות
עיצור מלכת

ראשי ישיבות, מנדי שיעורים, בחורי הישיבות, אברכי המללים וחרפי הלימודים מעבירים ברשת את השמועה ספר הספרים של עולם הלימודים

אתמול דאורייתא
חיבורו של גאון הדורות מרן הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע המסיר על מללם ורשימם בש"ס ומגנה השגת וטולת התורה ללומדים

י ו צ א ל א ו ר
במהדורה מחודשת ומפוארת

לפרטים נוספים וזמני הפוסט והחלוקה על הפוסט: **1800-200-855**
קנין הוצאת תורה ירושלים

להשיג בתנויות הספרים הטובות ביותר | **סניף ארבעת הים**

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושד בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com